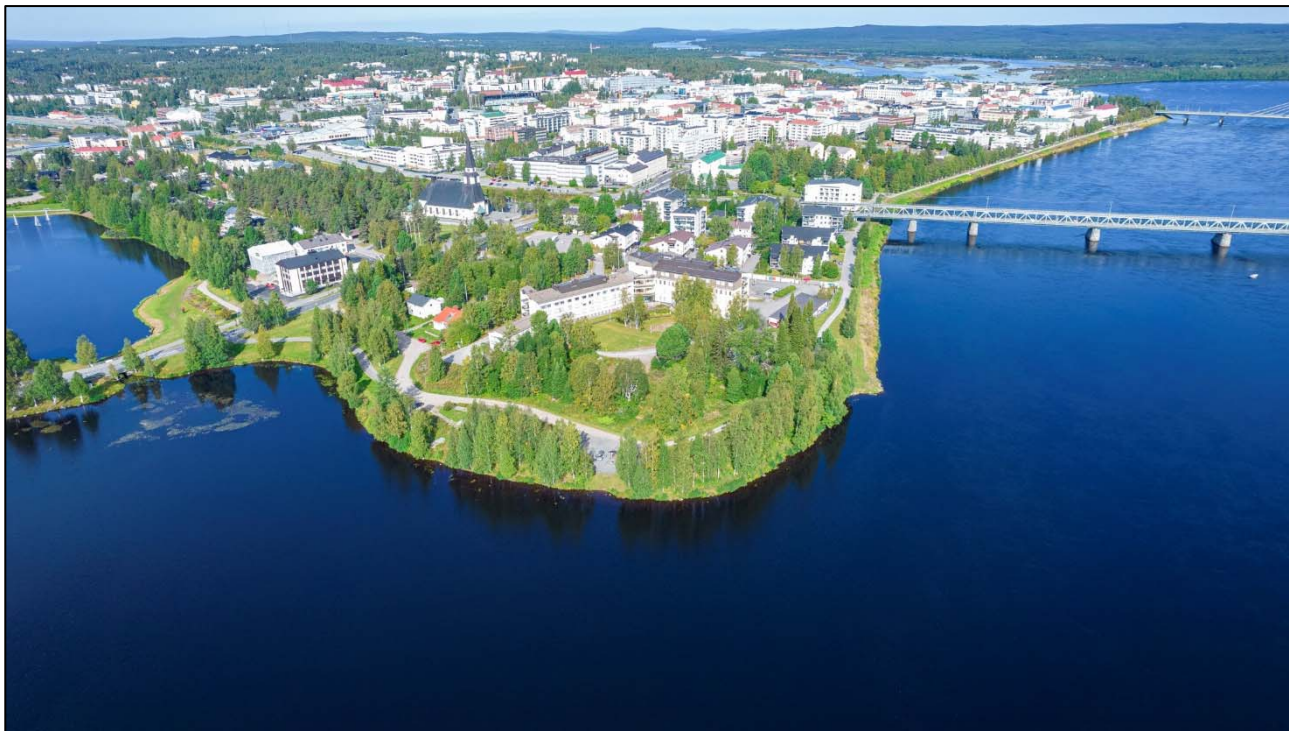

Rovaniemi
Sairaalanniemi. Tarkkuusinventointi
25.–27.8.2021

Museovirasto

Arkeologiset kenttäpalvelut

Vesa Laulumaa

Tiivistelmä

Rovaniemen Sairaalanniemessä tehtiin arkeologinen tarkkuusinventointi liittyen asemakaavahankkeeseen. Kaava-alueella sijaitsee tunnettu muinaisjäännöskohde, Jyrhämänranta (muinaisjäännösrekisterin tunnus 699010165, moniperiodinen asuinpaikka), jolta tunnetaan kivilautisia löytöjä ja havaintoja historiallisen ajan rakenteista. Tarkkuusinventoinnin tarkoituksena oli selvittää, onko Sairaalanniemessä enää muinaisjäännöstä ja rajata se, mikäli merkkejä havaitaan. Rovaniemen kaupunki tilasi tarkkuusinventoinnin Museoviraston Arkeologisilta kenttäpalveluilta ja inventoinnin maastotyöt tehtiin 25.–27.8.2021. Tutkimusta johti tutkija Vesa Laulumaa.

Tarkkuusinventoinnissa Sairaalanniemeen kaivettiin 16 koekuoppa. Lisäksi selvitettiin mahdollisimman tarkasti tutkimusalueen maankäytön historiaa ja osa alueesta voitiin todeta niin tuhoutuneeksi, että kiinteää muinaisjäännöstä ei niillä ole säilynyt. Koekuopituksen perusteella voitiin kuitenkin rajata noin 1100 neliömetrin kokoinen alue, jolla on todennäköisesti säilynyt kulttuurikerroksia. Alueella on väriltään ja koostukseltaan kivilautisten asuinpaikkojen kulttuurikerrokselta vaikuttava punertavan ruskea hietakerros, joka sisältää nokea ja palaneita kiviä ja ulottuu yli metrin syvyyteen. Kemijoen tulvat ovat kuitenkin vaikuttaneet kerrokseen ja niiden syntyprosessin ja stratigrafian selvittäminen vaatisi jatkotutkimuksia. Lisäksi alueelta karotettiin kolme kiviröykkiötä, joista kaksi voi olla historiallisen ajan rakenteita.

Sisällys

Tiivistelmä

Arkistotiedot

Sijaintikartta

1. Johdanto	1
2. Tutkimusalue ja sen historiaa	1
2.1. Tutkimusalueen sijainti ja ympäristö.....	1
2.2. Tutkimusalueen historiaa	2
3. Tutkimuksen valmistelut, maastotyöt ja tulokset	8
3.1. Valmistelut.....	8
3.2. Maastotyöt	8
3.3. Tulokset	15
4. Yhteenveto	16
Kuvaluettelo	17
Lähteet.....	18

Liitteet:

Kartta 1. Yleiskartta. Tutkimusalue, kaivetut koekuopat ja kartoitetut rakenteet.

Kartta 2. Yleiskartta. Kaivetut koekuopat ja kartoitetut rakenteet

Kannen kuva: Sairaalanniemi. Kuvauskopterin kuva etelästä. (AKDG6943:1)

Arkistotiedot

Tutkimus:	Rovaniemi, Sairaalanniemi. Tarkkuusinventointi
Tutkimuksen suorittaja:	Tutkija Vesa Laulumaa ja apulaistutkijat Johanna Seppä ja Aleksi Stenberg
Tutkimuslaitos:	Museovirasto, Arkeologiset kenttäpalvelut
Tutkimuksen tilaaja:	Rovaniemen kaupunki, Kaavoitus. PL 8216, 96101 Rovaniemi
Tutkimuskohde:	Rovaniemi Jyrhämänranta, moniperiodinen asuinpaikka, muinaisjäännöstunnus 699010165
Tutkimusalueen laajuus:	Noin 1,2 ha
Tutkimuslupa:	Museoviraston tutkimuslupapäätös 21.7.2021 (MV/153/05.04.01.02/2021)
Kenttätyöaika:	25.–27.8.2021
Valokuvat:	AKDG6943:1–26
Löydöt:	KM43281:1–6
Aiemmat löydöt:	KM3831 KM13832 (kvartsia) KM13833:1–2 (kvartsi-iskos, palanutta savea) KM14678 (eläimenpääkoristeinen ase-aseen katkelma, liuskekiveä) KM14757 (kivinen tuura) KM147651:50 (asuinpaikkalöytöjä) KM15016 1–90 (asuinpaikkalöytöjä) KM24057:1–6 (kvartsiesineitä ja -iskoksia)
Aiemmat tutkimukset:	Hjalmar Appelgren: inventointi 1879 (nimellä Pullinniemi eli Korkalonniemi) A.M. Tallgren: tarkastus 1907. Rovaniemi Koekaivauksia ja tarkastuksia 1907 (Korkalonniemi) Aarni Erä-Esko: inventointi 1955. Kertomukset tutkimuksista Rovaniemellä 1955 (Kirkonjyrhä) Aarni Erä-Esko: kaivaus 1959. Rovaniemi Lapin lääninsairaala. Kivikautisen asuinpaikan kaivaus 1959 (Lapin lääninsairaala) Aarni Erä-Esko: kaivaus 1960 (Lapin lääninsairaala) Hannu Kotivuori: inventointi 1987. Rovaniemen muinaisjäännösten inventointi 1987–1989. Lapin maakuntamuseo
Tutkimusraportti on arkistoitu Museoviraston sähköiseen asiakirjanhallintajärjestelmään pdf-muodossa. Kopio on toimitettu työn tilaajalle.	

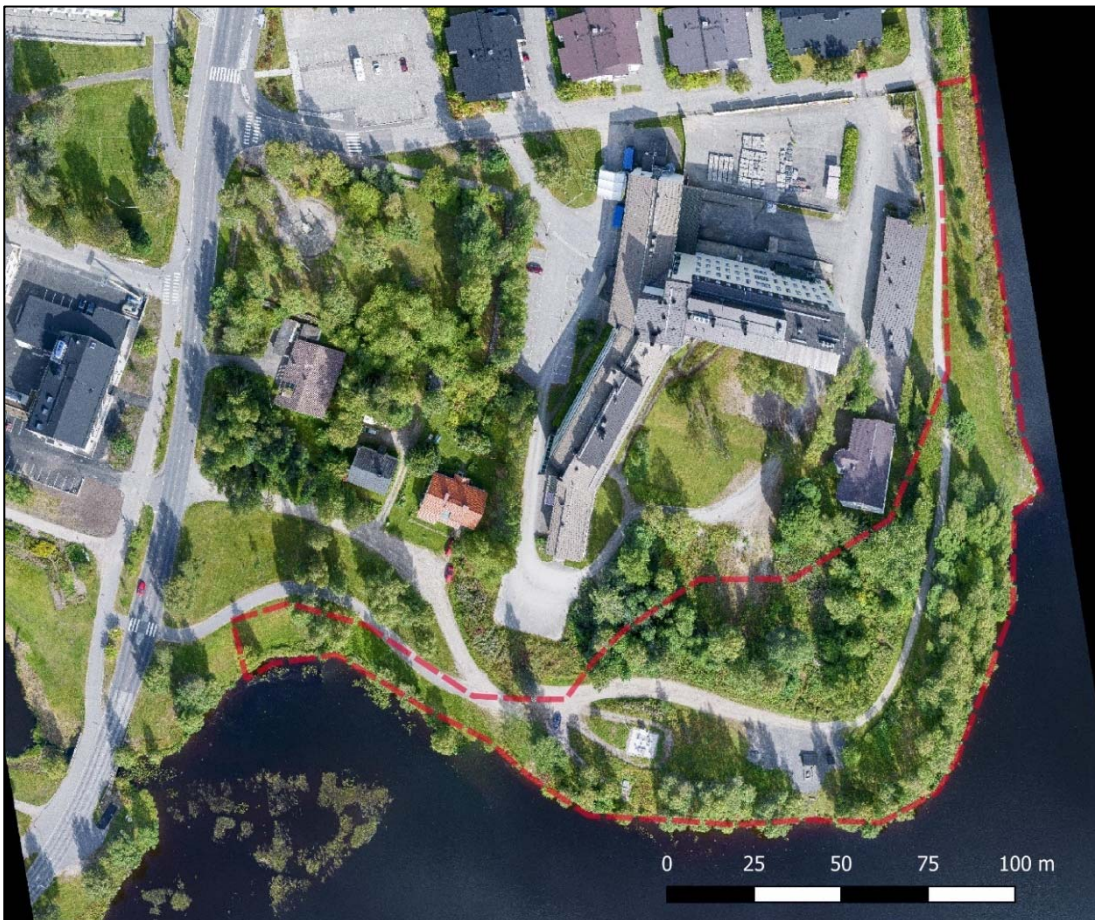
1. Johdanto

Rovaniemen kaupunki suunnittelee asemakaavan muutosta, joka koskee Sairaalanniemen aluetta. Kaavahanketta koskevassa lausunnossaan Lapin maakuntamuseo totesi, että kaava-alueella sijaitsee Jyrhämännranta-niminen muinaisjäännös (muinaisjäännösrekisterin tunnus 699010165, moniperiodinen asuinpaikka). Lausunnossa esitetään, että kaavan yhteydessä tulee teettää arkeologinen tarkkuusinventointi, jonka tehtävänä on selvittää, onko Sairaalanniemessä enää muinaisjäännöstä ja rajata se, mikäli merkkejä havaitaan. Rovaniemen kaupunki tilasi tarkkuusinventoinnin Museoviraston Arkeologisilta kenttäpalveluilta ja inventoinnin maastotyöt tehtiin 25.–27.8.2021. Tutkimusta johti tutkija Vesa Laulumaa, apulaistutkijoina toimivat Johanna Seppä ja Aleks Stenberg ja kaivausapulaisena Niko Liedes.

2. Tutkimusalue ja sen historiaa

2.1. Tutkimusalueen sijainti ja ympäristö

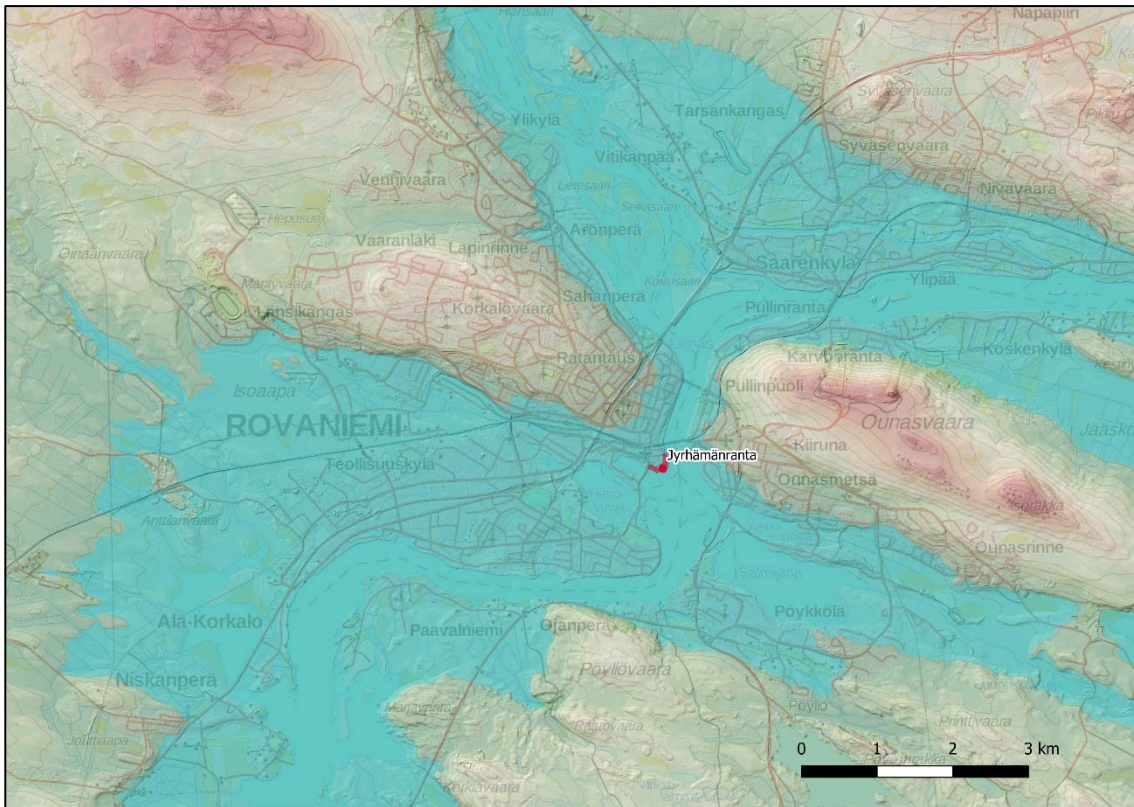
Sairaalanniemi (kuva 1) sijaitsee Rovaniemen keskustan eteläpuolella Kemijoessa sijaitsevan Kirkonjyrhämän länsirannalla. Ounasjoki ja Kemijoki kohtaavat noin 1,5 km Sairaalanniemestä pohjoiseen. Sairaalanniemessä sijaitsee terveysasema laajennussiipineen ja muutamia muita rakennuksia sekä vanha hautausmaa. Ensimmäinen sairaala niemeen rakennettiin v. 1895, mutta nykyinen, aiemmin lääninsairaalana toiminut terveysasema, on vuodelta 1948. Sairaalanniemen kärki, johon tutkimukset kohdistuivat, on pääosin rakentamaton puistoaluetta, jonka läpi kulkee hiekkapohjainen kävelytie. Etelälaidassa sijaitsee pumppaamo ja grillikota.

Kuva 1. Sairaalanniemi, tutkimusalue rajattu punaisella katkoviivalla. Kuvauskohterin kuvista koostettu ilmakuva alueesta. (AKDG6943:11)

2.2. Tutkimusalueen historiaa

Jääkauden jälkeen Rovaniemen keskustan alue oli veden peitossa. Rovaniemen vaaroilla korkeimmat jääkauden jälkeisen Ancylusjärven (noin 10800–9000 vuotta sitten) rannat ovat noin 213 m mpy (metriä merenpinnan yläpuolella). Ancylusjärveä seurasi Litorinameri (n. 8000–4000 vuotta sitten), jonka korkeimmat rannat Rovaniemellä ovat noin 90 metriä mpy (kuva 2). Rovaniemen keskustan alueet alkoivat paljastua veden alta Litorinameren alussa, jolloin nykyinen Kemijoki muodosti pitkän merenlahden ulottuen Rovaniemen keskustaan asti. Sairaalanniemi, korkeus noin 76–78 m mpy, oli Litorinameren alussa vielä veden peittämä, mutta paljastui veden alta noin 6500 vuotta sitten kivikauden keskivaiheilla.

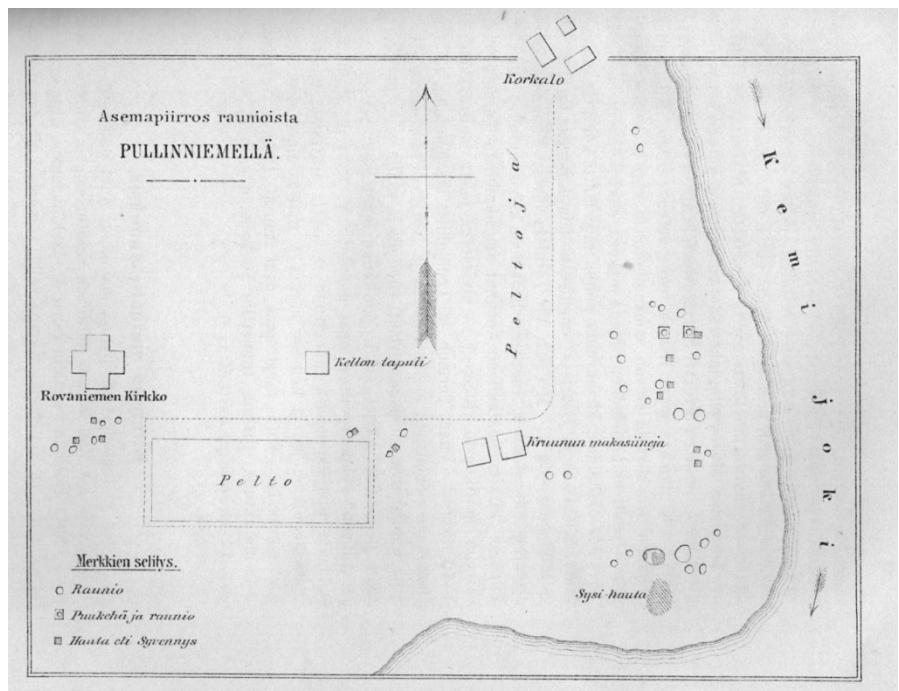
Kuva 2. Rovaniemen alue noin 8000 vuotta sitten Litorinameren alkuvaiheessa.

Asutusta Sairaalanniemellä on todennäköisesti ollut kautta aikain, sillä sen sijainti on erittäin hyvä kahden merkittävän jokireitin yhtymäkohdassa, kosken alapuolisen suvannon rannalla. Historiallisella ajalla nykyinen Sairaalanniemi on tunnettu nimillä Pullinniemi ja Korkalonniemi (kuva 3) sekä Kirkonniemi. Ensin mainitut nimet tulevat niemessä sijainneista taloista, Kirkonniemi puolestaan Sairaalanniemessä sijainneesta vanhasta kirkosta. Nykyinen kirkko on valmistunut vuonna 1950. Sitä edeltänyt kirkko, joka oli valmistunut vuonna 1817, tuhoutui Lapin sodassa syksyllä 1944. Niemessä on 1800-luvulla kartoitettu (kuva 4) lukuisia kiviraunioita, jotka liittyvät historiallisen ajan tarkemmin ajoittamattomaan asutukseen. Joukossa on todennäköisesti saamelaisten asutusjäännöksiä ja Perämeren rannikolta saapuneiden kalastajien ns. ”kemiläisten” kalakenttiin liittyviä rakenteita. Jatkosodan aikana keskussairaalaa ja kirkon ympäristössä oli saksalaisten ilmatorjunta-asemia ja parakkeja. Saksalaisilla oli myös käytössä useita osastoja keskussairaalasta.

Kuva 3. 1800-luvun pitäjänkarttaan on merkitty kirkko ja Korkalon tolo.

Ensimmäiset kirjatut havainnot Sairaalanneimen muinaisjään-
nöksistä ovat lautamies Johan
Hoikan tekemiä. Hän keräili ki-
viesineitä erityisesti Pullinnie-
meltä ja kirkon lähistöltä ja
tutki niemessä olleita kivira-
kenteita 1860-luvulla. Vuonna
1879 Hjalmar Appelgren teki
arkeologista inventointia Ke-
min kihlakunnan itäisissä osissa
ja poikkesi myös nykyisellä Sai-
raalanneimellä Hoikan ilmoitta-
mia löytöpaikkoja tarkasta-
massa. Appelgren kartoitti nie-
messä havaitsemiaan raken-
teita, yhteensä 34 rauniota ja
puuehällistä rauniota sekä li-
säksi muutamia hautamaisia
syvennyksiä. Appelgrenin mu-
kaan raunioiden koko vaihteli,
suurimmat olivat korkeudeltaan pari kyynärää (noin metri) ja matalimmista ei voinut olla varma, ovatko ne
tulisijoja vai luontaista kivikkoa. Suurimmat rauniot olivat niemessä. Appelgrenin mukaan raunioiden
kerrotaan liittyvän lappalaisten asuinpaikkaan ja kemiläisten kalakenttään.

Kuva 4. Appelgrenin vuonna 1879 kartoittamat rauniot. (Appelgren 1881)

Seuraavaksi kohteen tarkasti A.M. Tallgren vuonna 1907 (kuva 5). Tallgrenin mukaan Appelgrenin kartoitta-
mia raunioita oli hankala enää löytää. Rantatöyräät ovat hänen mukaansa pahoin syöpyneet ja jyrkät. Hänen

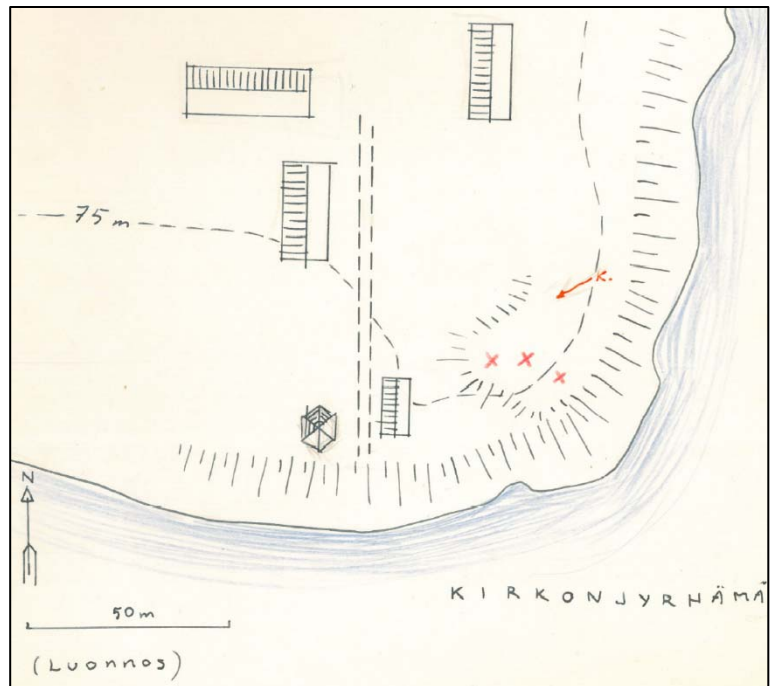
havaintonsa mukaan päällimmäisenä rantatörmässä on noin 40– cm vahvuinen kulttuurikerros, joka on ”kauttaaltaan täynnä hiiltä ja tuhkaa ja on hyvin voimakasta ja täplikästä. Lastalla sitä koettelin pitkin reuna, sillä tuloksella, että yhdestä kohdasta löytyi 6 hevosen hammasta, rautanaula y.m. syvältä kulttuuri-maasta.” Tallgren mainitsee myös toistuvista kevättulvista, joiden aikana vesi nousee 6–8 metriä normaalia korkeammalle.

Kuva 5. Kuva A.M. Tallgrenin tarkastuskertomuksesta vuodelta 1907. Kuvatekstissä lukee ”Rovaniemi: näkymä n.k. ”Vanhalta-maalta” Korkalonniemeen päin. Taustalla näkyy Korkalonniemi, sillä oleva lasaretti ja ylempänä kirkko.”

Aarni Erä-Esko Muinaistieteellisestä toimikunnasta (nyk. Museovirasto) inventoi Rovaniemen muinaisjäänneksiä vuonna 1956. Erä-Eskon mukaan Appelgrenin karttoittamista raunioista ei ollut enää mitään jäljellä ja alue oli joutunut vuosien kuluessa suurien muutosten alaiseksi useiden rakennusten ja teiden teon vuoksi. Erä-Esko kuitenkin löysi muutamia kvartsi-isokoksia perunapellosta (kuva 6). Erä-Esko käytti kohteesta nimeä Kirkonjyrhämä 6 (kuva 7).

Erä-Esko palasi paikalle jo vuonna 1959, jolloin hän oli tutkimusmatkalla Rovaniemellä ja sai tiedon Sairaalanniimestä löytyneestä kivistä eläinpääaseesta (kuva 9). Erä-Esko piti välttämättömänä löytöpaikan tutkimista hetimiten, koska Sairaalanniemessä oli käynnissä sairaalan laajennussuunnitelmia ja paikka oli vaarassa tuhoutua. Erä-Esko

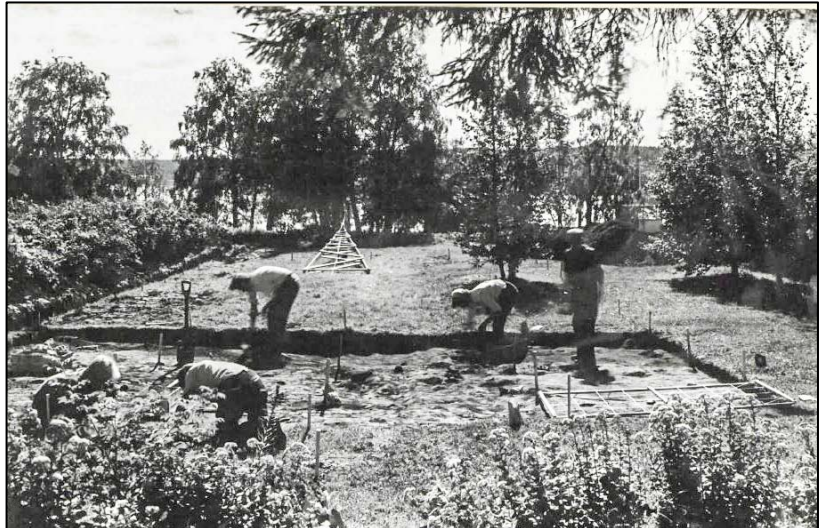

Kuva 6. Ote Aarni Erä-Eskon vuoden 1956 inventointikertomukseen piirtämästä yleiskartasta, johon on merkitty kvartsien löytöpaikat.

Kuva 7. Kuva (f. 20446) Aarni Erä-Eskon inventointikertomuksesta vuodelta 1956. Joen toiselta puolen kirkon ja sairaalan suuntaan. Huomio kiinnittyy hyvin jyrkkään ja korkeaan rantatörmään sairaalan kohdalla. Törmän reuna ulottuu lähes pihaa ympäröivään aitaan.

avasi löytöpaikalla 6 x 8 metrin kokoisen tasokaivausalueen, jonka itäseinämää jatkettiin profiilikaivauksena 70 metrin pituinen matka kaivausalueesta rantatörmään asti (kuvat 8 ja 10). Kaivauksissa löytyi kvartsi-iskoksia ja -esineitä sekä muutamia pii-iskoksia, joita Erä-Esko piti myöhäisenä tuluspiinä. Profiilikaivaus tehtiin paikoin 2 metrin syvyyteen, kovaan savensekaiseen sorakerrostumaan, jonka Erä-Esko päätteli olevan pohjamaa. Kapeasta profiilijasta löytyi myös kvartsi-iskoksia ja -kaapimia,

Kuva 8. Kaivaukset käynnissä vuonna 1959. Kuva (L 23707) Aarni Erä-Eskon kaivaukset kertomuksesta.

mutta ojan pintakerrokset olivat sekoittuneet ja niissä oli mm. tiiltä ja yhdessä kohtaa oli myös täytetty pommikuoppa. Ojassa näkyi kuitenkin myös noensekaisia ja voimakkaasti punaiseksi värjäytyneitä kerroksia, jotka Erä-Eskon mukaan muistuttavat suuresti esihistoriallisten asuinpaikkojen kulttuurikerroksia ja jotka ulottuivat noin metrin syvyyteen asti. Erä-Esko kuitenkin toteaa, että *”Kaiken kaikkiaan, alempien eli myöhempinä aikoina koskemattomina säilyneiden, mutta voimakkaasti värjäytyneiden maakerrosten suhteen jätti profiiliojan seinämä allekirjoittaneeseen sen vaikutelma, että myös nämä ovat liikkuneet alkuperäisiltä sijoiltaan. Syynä tähän ovat ilmeisestikin Kemijoen kevättulvat”*.

Kuva 9. Sairaalanniemestä vuonna 1959 löytynyt eläimenpääesine (KM14678). Esine on ilmeisesti esittänyt karhun päätä. Esineen pituus on 11 cm, mutta se on katkennut varsireiän kohdalta. Kantaosa on muotoitu eläimen pään muotoiseksi, mutta se on murtunut turvan kohdalta, samoin korvanipukat ovat katkenneet. Hiottussa pinnassa on näkyvissä piirtoviiva, pisterivi- ja pykäkoristeita. (Kuva Finna.fi. Museovirasto, arkeologiset esinekeräykset)

Kuva 10. Erä-Eskon vuoden 1959 kaivausalueet merkittynä oranssilla värillä ilmapäokuvaan. Alueiden sijainti ei ole aivan tarkka, johon tuetaan vuoden 1959 tutkimusten dokumentoinnin puutteellisuudesta, mutta ilmaisee tutkimusalueiden sijainnin osapuilleen.

3. Tutkimuksen valmistelut, maastotyöt ja tulokset

3.1. Valmistelut

Tutkimuksen valmisteluissa tutustuttiin tutkimuskohdetta käsitteleviin aiempiin tutkimuksiin ja kirjallisuuteen. Aiemmat tutkimusraportit ja kohdetiedot olivat saatavissa Museoviraston ylläpitämästä Kulttuuriympäristön rekisteriportaalista ja muinaisjäännösrekisteristä. Aluetta esittäviä vanhoja karttoja ja ilmakuvia saatiin Kansallisarkiston kokoelmista, Maanmittauslaitoksen avoimista aineistoista ja Rovaniemen kaupungin karttapalvelusta. Lisäksi valmisteluissa haettiin tutkimuslupa Museoviraston kulttuuriympäristöpalveluilta.

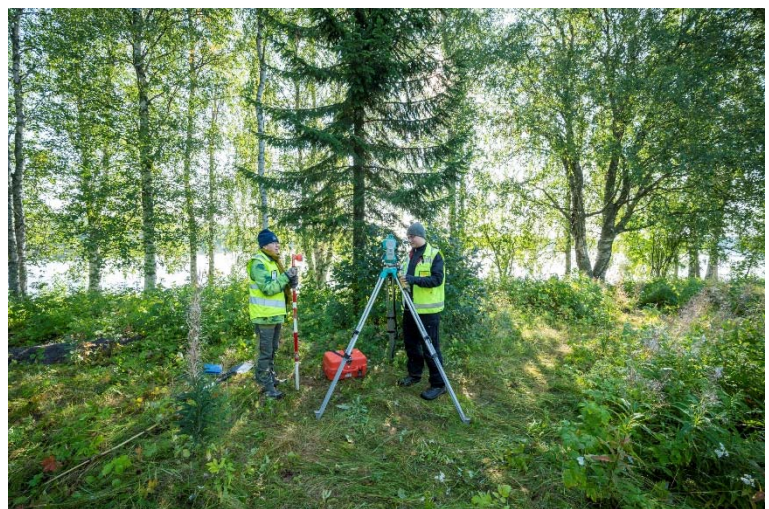
3.2. Maastotyöt

Maastotyöt tehtiin 25.–27.8.2021 pääosin aurinkoisen syyssään vallitessa. Ennen töiden aloittamista tehtiin lyhyt havainnointi koko tutkimusalueella, joka oli elokuussa paikoin erittäin tiheän kasvillisuuden peittämä ja näköhavaintojen teko oli vaikeaa. Havainnoinnissa huomattiin, että tutkimusalueen pohjoisosassa, rantaan viettävällä nurmirinteellä, oli useita kaivoja ja putkilinjoja ja alue vaikutti arkeologisesti täysin tuhoutuneelta ja rinne on ilmeisesti täyttömaata. Samoin eteläosassa oleva pumppaamon ja grillikodan ympäristö on siinä määrin maaperältään kajottua, että näille alueille ei kannattanut tutkimusta keskittää (kuva 11). Sen sijaan niemen kaakkoiskärki ja siitä pohjoiseen oleva tiheän kasvillisuuden peittämä alue vaikutti potentiaaliselta muinaisjäännöksen säilymisen kannalta ja tarkkuusinventointi keskittyi tälle alueelle. Alue on myös hie- man korkeammalla kuin tutkimusalueen lounaisosa, joten katsottiin, että se ei ehkä ole niin tulvien huuhtomaa.

Kuva 11. Niemen eteläosan muokattua aluetta, edustalla puhdistamo ja taustalla laavu. Kuva idästä. (AKDG6943:5)

Sairaalanniemeen kaivettiin yhteensä 16 koekuoppaa (ks. karttaliitteet ja kuvat 16–29), jotka pyrittiin sijoittamaan tasaisesti. Pyrkimyksenä oli selvittää alue, jolla mahdollisesti on säilynyt kulttuurikerroksia esihistorialliselta tai historialliselta ajalta. Koekuoppien koko oli noin 50 x 50 cm ja ne mitattiin paikalleen takymetrillä kaupungin käyttämään ETRS-GK26 koordinaatistoon. Kuopat kaivettiin lapiolla ja lastalla sekä maa-aines seulottiin 4 mm silmäkoon käsiseulalla. Kuopat dokumentoitiin valokuvaamalla ja sanallisella kuvauksella ja tutkimuksen jälkeen ne peitettiin.

Kuva 12. Apulaistutkijat Johann Seppä ja Aleksi Stenberg pystyttävät mittauslaitteistoa. (AKDG6943:7)

Pohjoisosan nurmikentälle kaivettiin yksi koekuoppa, jossa havaittiin sekoittunutta kerrosta. Vanhoista valokuvista on nähtävissä, että jotakuinkin hiekkatien kohdalla on ollut jyrkkä rantatörmä (kuva 7) ja ilmeisesti rantaan viettävä rinne on täyttömaata. Nurmikentällä (kuva 14) on seitsemän kaivoa ja sieltä lähtee putkilinja, joka kiertää niemen rantaan kivetyn rantavahvikkeen yläpuolella (kuva 13), putkilinja erotuu maastossa tasaisempana, tieuramaisena kaistaleena. Rantavahvike on ilmeisesti Kemijoki Oy:n 1950-luvulla voimalaitosten rakentamisen yhteydessä teettämä ja nykyisin pääosin kasvillisuuden peittämä.

Tutkimusalueelta on purettu yksi sairaalarakennus ilmeisesti vuonna 2017 (kuva 15). Rakennuksen paikka on jo kasvillisuuden peitossa, mutta puusto ei ole vielä ehtinyt kasva. Puretun rakennuksen lähistöltä havaittiin kaksi betonista rakennuksen pohjaa. Alueelta puretun rakennuksen lähiympäristö koostui tiukasta ja paksusta murskekentästä. Maastossa havaittiin lisäksi kaksi betonista rakennuksen perustaa, kooltaan 3 x 5 ja 3 x 9 metriä, jotka ovat luultavasti huoltorakennusten jäännöksiä.

Kuva 13. Rannan kivettyä tulvavallia erottuu hieman kasvillisuuden keskeltä niemen eteläkärjessä. Kuva etelästä. (AKDG6943:10)

Kuva 14. Tutkimusalueen pohjoisosa oli jokeen viettävää nurmikenttää, joka on täyttömaata. Kuva etelästä.

Kuva 15. Vuotta 2017 edeltävässä ilmakuvassa (vasemmalla) tutkimusalueella näkyy vielä rakennus, mutta se purettiin vuonna 2017. Nyt alue on jo kasvamassa umpeen.

Kuva 16. Koekuoppa 1. Syvyys 60 cm. Maakerrokset täysin sekoittuneita hiekan, saven ja mullan sekaisia. Joukossa jonkin verran hiililäikkiä. (AKDG6943:12)

Kuva 17. Koekuoppa 2. Syvyys 75 cm. Ylin 50 cm sekoittuneita kerroksia, jonka alla erottuu punertavan ruskea hieno hietä. (AKDG6943:13)

Kuva 18. Koekuoppa 3. Ylimpänä 20 cm sekoittunutta pelto-kerrosta, joukossa palaneita kiviä. Peltokerroksen alla punertavan ruskea hiekkakerros ja nokimaaläikkä, jossa palaneita kiviä. Kaivaminen keskeytettiin tähän kohtaan. (AKDG6943:14)

Kuva 19. Koekuoppa 4. Noin 20 cm sekoittuneen multa ja hiekkakerroksen alta tuli esiin palaneiden kivien muodostama kerros, jossa näkyvissä myös hiiltä ja palanutta savea. Kuopasta löytyi hieman palanutta luuta. Kaivaminen lopetettiin tähän tasoon. (AKDG6943:15)

Kuva 20. Koekuoppa 5. Ylimpänä noin 30 cm peltomultakerros, joka muodostaa selvän rajapinnan alla olevan punertavan, väriltään kulttuurikerrosta muistuttavan, hietakerroksen kanssa, joka on myös noin 30 cm paksu muuttuen syvemmällä vaaleammaksi ja laikukkaammaksi. Kuoppa on 90 cm syvä ja siitä otettiin vielä kairalla näyte 120 cm syvyyteen asti. Näytteen alaosa oli vaaleampaa hiekkaa. (AKDG6943:16)

Kuva 21. Koekuoppa 6. Sekoittuneen peltomultakerroksen vahvuus noin 20 cm. Sen alla punertavan ruskea hieman hiilensekainen hietakerros. Kuopan syvyys 55 cm. (AKDG6943:17)

Kuva 22. Koekuoppa 7. Kuopan syvyys 60 cm. Ylimpänä peltomultakerros vahvuus noin 25 cm, jonka alla punertavan ruskean hiedan ja hiilen sekainen kerros, joka muuttuu hie-man vaaleammaksi kuopan pohjan tuntumassa. (AKDG6943:18)

Kuva 23. Koekuoppa 9. Ylimpänä 20 cm paksu hiedan ja mul-lan sekainen kerros, jossa myös hiiltä ja mahdollisesti kalkkia tai sementtiä. Alla on punertavan ruskea ehjän näköinen kerros. Kaivaminen lopetettiin noin 40 cm syvyyteen, koska kerros vaikutti melko ehjältä ja se liittyy todennäköisesti mui-naisjäännösalueeseen. (AKDG6943:23)

Kuva 24. Koekuoppa 10. Ylimpänä sekoittunut peltomulta-kerros, paksuus noin 35 cm, jonka alla epäselvä harmaa kerros, muistuttaa huuhtoutumiskerrosta. Näiden alla koostu-mukseltaan ja punaruskealta väriltään melko yhtenäinen hietakerros, jossa on jonkin verran hiiltä seassa ja joka jat-kuu noin 70 cm syvälle. Kairalla tarkastettiin vielä kuopan pohjasta noin 30 cm syvemmälle ja maaperä muuttuu vaa-leammaksi noin metrin syvyydessä. (AKDG6943:21)

Kuva 25. Koekuoppa 11 Peltomultakerroksen paksuus noin 30 cm, sen alla sekoittunut hietakerros, paksuus noin 20 cm, jonka alla vaaleampi ja karkeampi hiekkakerros. (AKDG6943:22)

Kuva 26. Koekuoppa 12. Ylimpänä 20 cm sekoittunutta peltomultakerrosta, jonka alla hiilensekainen ruskea hietakerros. Kuopassa oli enemmän lohkokiviä kuin muissa kuopissa. Viereisten isojen puiden juuret tekivät kaivamisesta hankalaa, juuria ei haluttu katkoa. Kuopalla oli syvyyttä noin 50 cm. (AKDG6943:27)

Kuva 27. Koekuoppa 13. Kuoppaa kaivettiin noin 50 cm ja voitiin todeta, että se on vastaavalla tavalla sekoittunutta maata kuin kuoppa nro 2. (AKDG6943:20)

Kuva 28. Koekuoppa 14. Ylimpänä peltomultakerros noin 20 cm ja sen alla valkoinen jauomainen kerros, kuin kalkkia. Kerros ei yllä koko profiilin alueelle, ilmeisesti vain paikallinen esiintymä. Tästä alaspäin on ruskea sekoittuneen näköinen hietakerros, josta löytyi tiilen kappaleita vielä noin puolen metrin syvyydestä. Kuopan syvyys 80 cm. (AKDG6943:24)

Kuva 29. Koekuoppa 15. Sekoittuneen pintamultakerroksen paksuus noin 35 cm, jonka alla erottuu ohut, 2–3 sentin paksuinen hiilikerros. Hiilikerroksen alla on punertavan ruskea hietakerros, jonka paksuus noin 30 cm ja joka muuttuu kuopan pohjalla vaaleiden hietaläikkien sävyttämäksi. (AKDG6943:25)

Kuva 30. Koekuoppa 16. Päällimmäisenä noin 35 cm. paksuinen sekoittunut peltomulta kerros, jonka alla on tiilen kappaleiden, hiekan, mullan ja laastin/kalkin sekainen kerros noin 20 cm. Alimpana on vaaleanruskea hietakerros. (AKDG6943:26)

3.3. Tulokset

Selvittämällä mahdollisimman tarkasti tutkimusalueen maankäytön historiaa voitiin osa alueesta todeta niin tuhoutuneeksi, että kiinteää muinaisjäännöstä ei niillä ole säilynyt. Näitä alueita oli pohjoisen nurmikenttä ja etelän pumppaamon alue sekä puretun sairaalarakennuksen ympäristö. Eteläosa on myös selvästi alempana kuin muu osa tutkimusalueesta, joten veden vaikutus on siellä ollut myös tuhoisampi. Koekuopitus keskitettiin hoitamattomalle puistoalueelle, joka sijaitsee vuoden 1959 tutkimusalueiden vieressä.

Koekuoppien löydöt tulivat peltomultakerroksesta tai muuten sekoittuneesta kerroksesta. Luetteloitavaksi päätyviä löytöjä tuli seitsemästä koekuopasta (ks. karttaliitteet). Koekuopasta 10 löytyi pii-iskos, muista kuopista löytyi palanutta luuta ja muutamia kvartsi-iskoksia. Luetteloimatta jätetään kuopista löytyneet metallin palat, rautanaulat, lasinpalat ym. moderniksi luokiteltava tavara. Löytöjen lopullinen luettelointi on vielä tekemättä, se tehdään myöhemmin talvella.

Koekuopat kaivettiin melko syviksi. Syvimät olivat lähes metrin syvyyksiä ja osassa kuopista maaperää havainnoitiin vielä kairaamalla näyte kuopan pohjalta. Kuoppien 3 ja 4 kaivaminen lopetettiin jo pian peltomultakerroksen jälkeen, kun niissä havaittiin mahdolliseen rakenteeseen liittyviä palaneita kiviä, jotka voivat liittyä alueella 1800-luvulla kartoitettuihin raunioihin. Yleispiirteenä kuopissa oli, että päällimmäisenä kerroksena oli sekoittunut peltomultakerros, jonka vahvuus oli noin 30 cm. Niissä kuopissa, joiden maaperä ei ollut täysin sekoittunutta, peltomultakerroksen alla oli punertavan ruskea hietakerros, jonka seassa saattoi olla jonkin verran nokiläikkiä ja palaneen kiven kappaleita. Kerros oli yleensä tiivis, sen maa-aines erosi selvästi niistä kuopista, joiden maaperä oli täysin sekoittunut. Löytöjä tästä punertavan ruskeasta kerroksesta ei kuitenkaan tullut, mutta väriltään ja koostumukseltaan se vaikuttaa olevan kulttuuri-kerrosta, joka on ilmeisesti lajittunut ja sekoittunut tulvien aikaan saannoksena. Kerros on paksu. Se ulottui yleensä yli metrin syvyyteen, paksuutta tarkastettiin kairalla vielä kuoppien pohjalta ja vaikuttaa siltä, että kerros muuttuu vaaleammaksi noin 120 cm syvyydessä.

Puolisen metriä kantiltaan olevista koekuopista oli vaikea täsmällisemmin selvittää kerroksen syntyprosessia ja myös löydöttömyys johtunee kuoppien pienestä koosta. Löytöjä ei sattunut kohdalle, mutta vuoden 1959 kaivauksen perusteella niitä on kuitenkin alueella. Kerroksen stratigrafian ja syntyprosessin selvittäminen vaatisi isompien koeojien tekemistä ja siinä yhteydessä luultavasti tulisi esiin löytöjä, joiden konteksti kerrokseen olisi myös selvitettävissä.

Kuva 31. Ehdotus muinaisjäännösalueeksi rajattu punaisella.

Koekuopituksen ja muiden havaintojen perusteella oli hahmotettavissa alue, jolla muinaisjäännöstä on vielä säilynyt. Rajaus käsittää alueen hiekkatien molemmin puolin, kooltaan noin 1100 m².

Koekuopituksen tulosten lisäksi tutkimusalueella havaittiin kolme matalaa kiviröykkiötä (ks. karttaliite 2), joista röykkiö 1, koko noin 2 x 3 metriä ja röykkiö 3, koko noin 5 x 7 metriä (ks. karttaliite 2) voivat liittyä 1800-luvulla tehtyihin havaintoihin kiviraunioista, mutta röykkiö 2 on pieni ja epämääräinen, todennäköisesti myöhäisempi. Röykkiöissä olevien kivien koko vaihtelee nyrkinkokoisesta noin 30 cm halkaisijaltaan oleviin ja osa kivistä on palaneita. Röykkiöt olivat kasvillisuuden peittämiä ja niiden kokoa oli vaikea määrittää. Niiden päällä kasvaa lisäksi isoja koivuja.

Kuva 32. Kuvassa röykkiö 1. (AKDG6943:9)

4. Yhteenveto

Rovaniemen kaupunki suunnittelee asemakaavan muutosta, joka koskee Sairaalanniemen aluetta. Kaavahanketta koskevassa lausunnossaan Lapin maakuntamuseo totesi, että kaava-alueella sijaitsee Jyrhämänranta-niminen muinaisjäännös (muinaisjäännösrekisterin tunnus 699010165, moniperiodinen asuinpaikka). Lausunnossa esitetään, että kaavan yhteydessä tulee teettää arkeologinen tarkkuusinventointi, jonka tehtävänä on selvittää, onko Sairaalanniemessä enää muinaisjäännöstä ja rajata se, mikäli merkkejä havaitaan. Rovaniemen kaupunki tilasi tarkkuusininventoinnin Museoviraston Arkeologisilta kenttäpalveluilta ja inventoinnin maastotyöt tehtiin 25.–27.8.2021. Tutkimusta johti tutkija Vesa Laulumaa, apulaistutkijoina toimivat Johanna Seppä ja Aleks Stenberg ja kaivausapulaisena Niko Liedes.

Tarkkuusininventoinnissa Sairaalanniemeen kaivettiin 16 koekuoppa. Lisäksi selvitettiin mahdollisimman tarkasti tutkimusalueen maankäytön historiaa ja osa alueesta voitiin todeta niin tuhoutuneeksi, että kiinteää muinaisjäännöstä ei niillä ole säilynyt. Tehtyjen koekuoppien perusteella voitiin kuitenkin rajata noin 1100 neliömetrin kokoinen alue niemen kärjessä hieman ympäristöään korkeammalla kohdalla, jolla on todennäköisesti säilynyt kulttuurikerroksia. Alueella on väriltään ja koostumukseltaan kivikautisten asuinpaikkojen kulttuurikerrokselta vaikuttava punertavan ruskea hietakerros, joka sisältää nokea ja palaneita kiviä ja ulottuu yli metrin syvyyteen. Löytöjä kulttuurikerroksesta ei tullut esiin, mutta vuoden 1959 tutkimuksissa niitä löytyi vastaavasta kerroksesta. Tarkkuusininventoinnissa esiin tulleet löydöt olivat sekoittuneessa pintamultakerroksessa, löytöinä saatiin palanutta luuta, kvartsi-iskoksia ja piikivi-iskos. Sairaalanniemi on ollut alttiina Kemijoen tulville, jotka ovat vaikuttaneet kerroksiin. Kerrosten syntyprosessin ja stratigrafian selvittäminen vaatisi kuitenkin jatkotutkimuksia. Lisäksi alueelta kartoitettiin kolme kiviröykkiötä, joista kaksi voi olla historiallisen ajan rakenteita.

Sotkamossa 14.10.2021

Vesa Laulumaa

Kuvaluettelo

AKDG6943:1 Sairaalanniemi. Kuvauskopterin kuva etelästä.

AKDG6943:2 Sairaalanniemi. Tutkimusalue. Kuvauskopterin kuvat idästä.

AKDG6943:3 Tutkimusaluetta niemen eteläkärjessä. Kuva koillisesta.

AKDG6943:4 Tutkimusaluetta niemen eteläkärjessä. Kuva lounaasta.

AKDG6943:5 Niemen eteläosan muokattua aluetta, edustalla puhdistamo ja taustalla laavu. Kuva idästä.

AKDG6943:6 Suuri osa tutkimusalueesta oli tiheään kasvillisuuden peitossa. Kuva pohjoisesta.

AKDG6943:7 Työkuva. Apulaistutkijat Johann Seppä ja Aleks Stenberg pystyttävät mittauslaitteistoa.

AKDG6943:8 Tutkimusalueen itäosaa, jolla sijaitsee useita kaivoja ja putkistoja. Kuva etelästä.

AKDG6943:9 Kiviröykkiö 2. Kuva lännestä.

AKDG6943:10 Rannan kivettyä tulvavallia niemen eteläkärjessä. Kuva etelästä.

AKDG6943:11 Ilmakuva Sairaalanniemestä.

AKDG6943:12 Koekuoppa 1. Kuva etelästä.

AKDG6943:13 Koekuoppa 2. Kuva pohjoisesta.

AKDG6943:14 Koekuoppa 3. Kuva etelästä.

AKDG6943:15 Koekuoppa 4. Kuva etelästä.

AKDG6943:16 Koekuoppa 5 Kuva idästä.

AKDG6943:17 Koekuoppa 6. Kuva etelästä.

AKDG6943:18 Koekuoppa 7. Kuva idästä.

AKDG6943:19 Koekuoppa 8. Kuva etelästä.

AKDG6943:20 Koekuoppa 13. Kuva etelästä.

AKDG6943:21 Koekuoppa 10. Kuva lännestä.

AKDG6943:22 Koekuoppa 11. Kuva lännestä.

AKDG6943:23 Koekuoppa 9. Kuva koillisesta.

AKDG6943:24 Koekuoppa 14. Kuva pohjoisesta.

AKDG6943:25 Koekuoppa 16. Kuva luoteesta.

AKDG6943:26 Koekuoppa 15. Kuva lounaasta.

AKDG6943:27 Koekuoppa 12. Kuva etelästä.

Lähteet

Painetut lähteet

Appelgren-Kivalo, Hjalmar 1882: Muinaisjäännöksiä ja tarinoita Kemin kihlakunnan itäisissä osissa. *Suomen Muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja V*.

Huurre, Matti 1983: Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin esihistoria. *Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia I*. Pohjois-Pohjanmaan maakuntaliiton ja Lapin maakuntaliiton yhteinen historiatoimikunta.

Saarnisto, Matti, Kotivuori, Hannu, Vahtola, Jouko ja Enbuske, Matti 1996: *Rovaniemen historia vuoteen 1721: kotatulilta savupirtin suojaan*. Rovaniemen kaupunki, maalaiskunta ja seurakunta.

Arkistolähteet

Erä-Esko, Aarni 1954: Kertomus Rovaniemen muinaisjäännösten inventoinnista vuonna 1954. Muinaistieteellinen toimikunta. Museoviraston arkisto.

Erä-Esko, Aarni 1959: Rovaniemen kaupunki, Lapin lääninsairaala. Kivikautisen asuinpaikan kaivaus vuonna 1959. Muinaistieteellinen toimikunta. Museoviraston arkisto.

Kotivuori, Hannu 1990: Rovaniemen muinaisjäännösten inventointi 1987–1989. Osa 2: kohdeluettelot ja karttaotteet. Lapin maakuntamuseo. Museoviraston arkisto.

Kotivuori, Hannu 2006: Rovaniemi 713–748 – muinaisjäännöskohteiden tarkastuksia. Lapin maakuntamuseo. Museoviraston arkisto.

Tallgren, Aarne Michael 1907: Kertomus tutkimuksista Rovaniemellä elo-syyskuussa 1907. Museoviraston arkisto.

Internet-lähteet

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto, <http://digi.narc.fi>

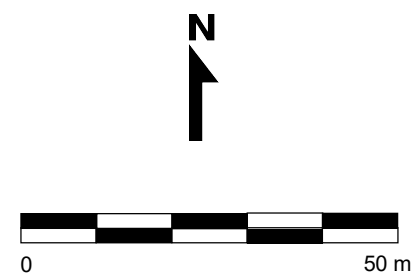
Maanmittauslaitos. Avoimien aineistojen tiedostopalvelu. <http://www.maanmittauslaitos.fi/avoindata>

Paikkatietoikkuna, <http://www.paikkatietoikkuna.fi>

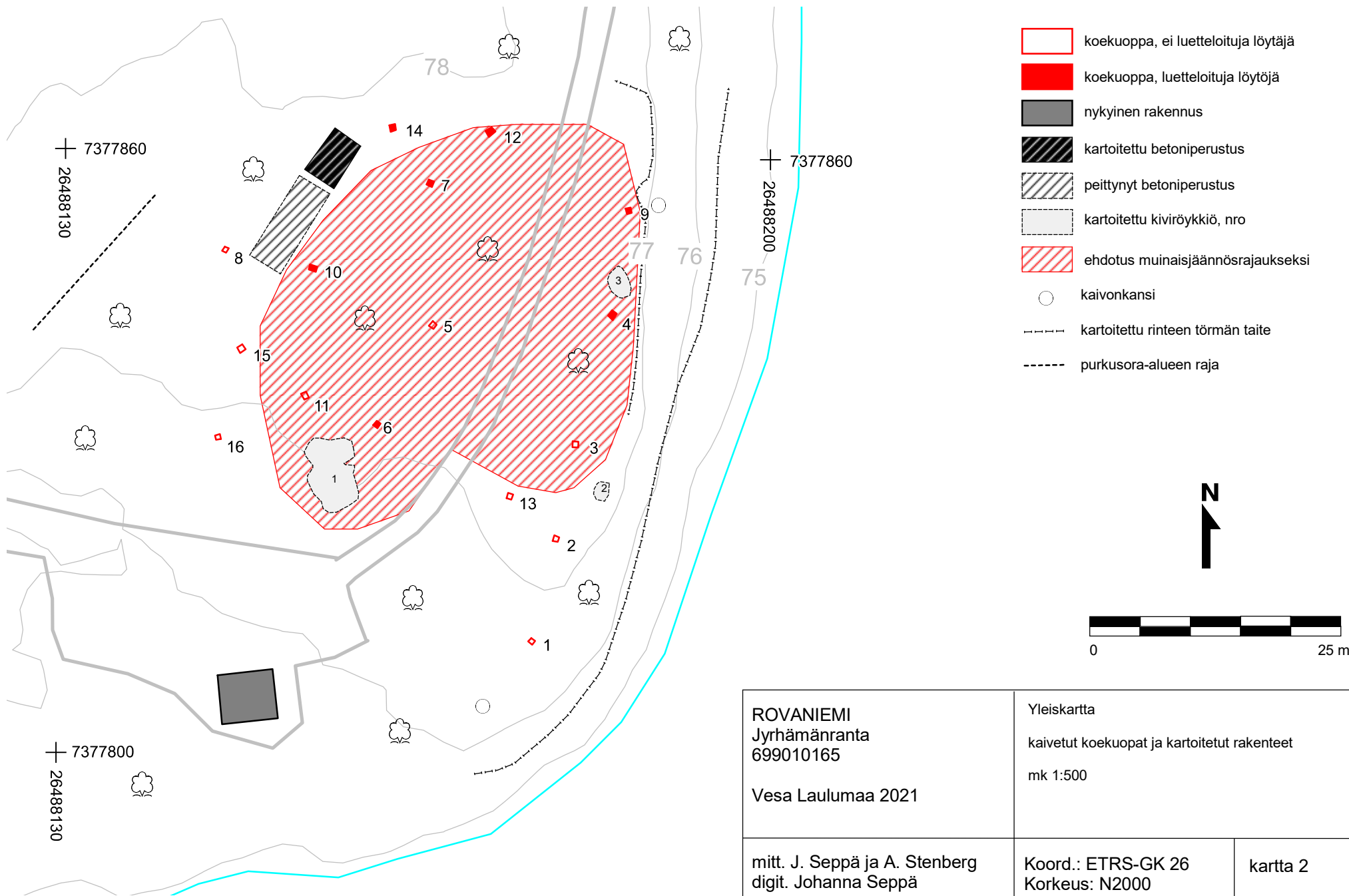
Rovaniemen karttapalvelu, <https://kartta.rovaniemi.fi>

- tutkimusalue
- nykyinen rakennus
- purettu rakennus
- kartoitettu betoniperustus
- peittynyt betoniperustus
- kartoitettu kiviröykkiö
- ehdotus muinaisjäännösrajaukseksi
- 2021 koekuoppa
- kaivonkansi
- kartoitettu rinteiden törmän taite
- purkusora-alueen raja

ROVANIEMI Jyrhämäranta 699010165 Vesa Laulumaa 2021		Yleiskartta tutkimusalue, kaivetut koekuopat ja kartoitetut rakenteet mk 1:1000	
mitt. J. Seppä ja A. Stenberg digit. Johanna Seppä		Koord.: ETRS-GK 26 Korkeus: N2000	kartta 1
MUSEOVIRASTO ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT			

ROVANIEMI
Jyrhämänpää
699010165

Vesa Laulumaa 2021

Yleiskartta

kaivetut koekuopat ja kartoitetut rakenteet

mk 1:500

mitt. J. Seppä ja A. Stenberg
digit. Johanna Seppä

Koord.: ETRS-GK 26
Korkeus: N2000

kartta 2

MUSEOVIRASTO ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT